C/2024/4052

12.7.2024

Yttrande Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

Att skydda demokratin mot desinformation

(yttrande på eget initiativ)

(C/2024/4052)

Föredragande: **John Comer**
och Carlos Manuel Trindade

Rådgivare	Frank Allen (för John Comer) Paulo Pena (för Carlos Manuel Trindade)
Beslut av EESK:s plenarförsamling	13.12.2023
Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen
Ansvarig sektion	Transporter, energi, infrastruktur och informationssamhället
Antagande av sektionen	4.4.2024
Antagande vid plenarsessionen	24.4.2024
Plenarsession nr	587
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	161/0/2

1 Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) vill i detta yttrande framhålla att vi ser med oro på omfattningen och spridningen av desinformationskampanjer i hela Europeiska unionen inför valet till Europaparlamentet 2024. Detta yttrande är en uppföljning av kommitténs tidigare yttranden om handlingsplanen mot desinformation ([1]) ([2]).

1.2 EESK uppmanar EU-institutionerna att skyndsamt fundera över de faktorer som gör att desinformation och felaktig information fortfarande kan äventyra den fria offentliga debatten och skapa en polariserad debatt där hat får större genomslag än fakta.

1.3 Kommittén föreslår att kommissionen, rådet och alla medlemsstater engagerar sig i en strategi som bygger på flera faktorer och som syftar till att förstärka regelverket för att bekämpa desinformation genom att införa skärpta bestämmelser för att förhindra användningen av falska identiteter på digitala plattformar. Medborgarna bör också ges möjlighet att välja hur de använder sociala medier och digitala plattformar utan att behöva anamma de metoder som tillämpas av dagens ”övervakningskapitalistiska monopol” ([3]). Vi efterlyser också gemensamma åtgärder för att säkerställa den kvalitet och mångfald som krävs för att journalistiken intar första försvarslinjen mot desinformation.

1.4 Kommittén efterlyser en tydlig strategi som bör omfatta alla de olika faror som vi ställs inför på nätet, desinformation, hybridhot och cybersäkerhet, eftersom alla tekniska hjälpmedel för att bekämpa desinformation redan finns tillgängliga. En sådan tydlig strategi måste tillämpas med full respekt för våra grundläggande demokratiska värden, såsom yttrandefriheten. Privata intressen får inte gå före allmänintresset.

([1]) EUT C 228, 5.7.2019, s. 89.
([2]) EUT C 152, 6.4.2022, s. 72.
([3]) Shoshana Zuboff, ”The Age of Surveillance Capitalism – The fight for a human future at the new frontier of power”, Profile Books Ltd, 2019.

1.5 Vi uppmanar kommissionen att se till att människor får tillgång till information utan att detta påverkas av den affärsmodell för media som befinner sig i kris. Alla studier visar att mediepluralismen i Europa kännetecknas av problem ([4]). Ett nödvändigt första steg för att se till att mediepluralismen inte är beroende av strikta marknadsregler bör vara att klassa journalistik som en europeisk kollektiv nyttighet, vilket föreslagits av Unesco ([5]). Journalisters redaktionella frihet samt deras säkerhet och tillgång till informationskällor är avgörande.

1.6 Efter att ha gjort en grundlig studie av den offentliga politiken för mediefinansiering efterlyser kommittén lagstiftningsåtgärder som garanterar ett tillräckligt välfinansierat och oberoende system för public service-media. Oberoende mediers rättigheter måste också skyddas för att säkerställa mångfalden.

1.7 EESK föreslår i detta avseende att kommissionen överväger möjligheten att starta en offentlig europeisk nyhetskanal som är tillgänglig via olika plattformar och på alla nationella språk, med ett oberoende redaktionellt engagemang som gör det möjligt för EU:s medborgare att få tillgång till den information de behöver för att kunna göra välgrundade val.

1.8 Kommittén uppmanar kommissionen att utarbeta en plan som ser till att lokal och regional information håller god kvalitet.

1.9 Vi ställer oss bakom idén om att införa instrument som främjar samarbete mellan nationella, regionala och lokala nyhetsmedier i Europa.

1.10 Kommittén uppmanar kommissionen att utvärdera effekterna av de nuvarande bestämmelser avseende desinformation som gäller för sociala medier och digitala plattformar och att vidta de lagstiftningsåtgärder som krävs för att dessa bestämmelser ska tillämpas i praktiken.

1.11 EESK anser det vara av största vikt att de nuvarande bestämmelserna om riktad reklam ses över och efterlyser samtidigt ett förstärkt skydd vid insamling av personuppgifter. Den insamling av personuppgifter som sker via sociala medier och digitala plattformar, ofta utan att användaren gett sitt uttryckliga samtycke, bör beaktas när dataskyddslagstiftningen ses över i framtiden.

1.12 Kommittén uppmanar kommissionen och parlamentet att anmoda digitala företag att offentliggöra sina förteckningar över alla typer av användardata som samlas in via sociala medier/plattformar. Om företagen inte frivilligt offentliggör denna information bör EU lagstifta för att skydda medborgarna.

1.13 Vi föreslår att ett kapitel om valfrihet avseende algoritmutformning införs i EU:s lagstiftning. Medborgarna måste ges möjlighet att godkänna eller inte godkänna olika algoritmfunktioner. För att hitta en balans mellan företagens immateriella rättigheter och medborgarnas grundläggande rättigheter bör alla sociala medier/plattformar tillåta olika algoritmalternativ för sina användare. Aktörer som värnar samhällsintresset bör tillåtas föreslå alternativa algoritmer för dessa nätverk/plattformar, vilket skulle kunna innebära en annan modell för organisationen av informationsflöden, annonsering och datainsamling.

1.14 EESK föreslår att kommissionen med hjälp av lagstiftning försöker komma till rätta med det ständiga problemet med manipulerade identiteter på digitala plattformar. Det bör vara ett rättsligt krav att kunna identifiera bottar med utländskt ursprung och bottar som utger sig för att vara människor.

([4]) https://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor-2023/.

([5]) Kollektiva nyttigheter definieras i allmänhet som varor och tjänster som är tillgängliga för alla i samhället utan undantag. Dessa omfattar hälso- och sjukvård och utbildning (och inrättningar som tillhandahåller stöd på dessa områden), vägar, gatubelysning och parker. Alla medborgare har tillgång till och/eller drar nytta av kollektiva nyttigheter. I de flesta fall är kollektiva nyttigheter dyra att tillhandahålla och ger liten ekonomisk avkastning. Att tillhandahålla kollektiva nyttigheter är normalt sett inte ekonomiskt lönsamt, men samhället som helhet erkänner och värdesätter den inneboende nyttan av kollektiva nyttigheter. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380618.

1.15 Kommittén rekommenderar att kommissionen föreslår en uppsättning villkor för att få tillgång till sociala medier och digitala plattformar som begränsar användningen av falska identiteter, utan att äventyra den rätt till anonymitet och det skydd av visselblåsare som garanteras i den nuvarande EU-lagstiftningen. Vi efterlyser även omfattande satsningar på att tillhandahålla verktyg för mediekompetens, kultur och demokrati som inte bara utformats för alla utbildningsnivåer utan även riktar sig till alla åldersgrupper och minoriteter. I Finland utgör verktygen för att främja kritiskt tänkande en integrerad del av utbildningssystemet, från förskola till universitet. Detta förbereder unga människor på att inta en kritisk hållning gentemot alla slags källor som sprider desinformation. Ett sådant system bör tillämpas i hela EU.

1.16 Vi efterlyser en studie som samlar in information om och analyserar den nu rådande monetariseringen av desinformation i sociala medier och på digitala plattformar. Att omvandla manipulation och hatpropaganda till vinst bör inte vara tillåtet i EU:s lagstiftning.

1.17 EESK påminner kommissionen och rådet om att desinformation också är en konsekvens av politisk försummelse. I årtionden har vi bevittnat ständigt växande klyftor vad gäller inkomst och förmögenhet samt segregerade bostadsområden, vilket har lett till att samhället brutit samman och isolerade grupper vuxit fram, vars övertygelser förstärks genom att deras nätverk använder vissa digitala nätverk. De utsatta människor som är förlorarna på grund av denna utveckling är ett lätt byte för vissa typer av desinformation. Kommittén rekommenderar att ytterligare satsningar görs på samtliga politikområden inom EU för komma till rätta med detta problem.

1.18 EESK uppmanar de europeiska myndigheterna att så snart som möjligt göra en bedömning av de risker för beroende som sociala medier och digitala plattformar skapar i utsatta grupper i vårt samhälle och reglera den kommersiella användningen av AI och algoritmer, för att hålla dessa risker i schack.

2 **Inledning**

2.1 Desinformation kan definieras som falsk, inkorrekt eller vilseledande information som avsiktligt skapas och sprids för att vilseleda allmänheten och påverka den allmänna opinionen. Felaktig information kan definieras som falsk eller inkorrekt information, inbegripet rykten och skvaller som sprids utan ont uppsåt.

2.2 Desinformation på nätet utgör ett betydande hot mot demokratin, urholkar förtroendet för institutioner och medier samt skadar demokratin. Desinformation på nätet leder till att vissa människor tror på märkliga konspirationsteorier.

Nya problemområden

2.3 Artificiell intelligens har fått ett allt större genomslag och detta har lett till att nya former av desinformation och felaktig information vuxit fram med hjälp av automatiserad artificiell framställning, manipulering och ändring av data och multimedia, framför allt AI-algoritmer, för att vilseleda eller ändra informationens ursprungliga innebörd.

2.4 Deepfakes framställs med hjälp av kraftfull teknik som bygger på maskininlärning och artificiell intelligens i syfte att manipulera och skapa visuellt innehåll och ljudinnehåll som avsiktligt kan vilseleda miljontals människor genom att sprida falska nyheter, bluffhistorier och ekonomiska bedrägerier.

2.5 Desinformation kan ibland kategoriseras som falska nyheter som används i propagandasyfte och som avsiktligt utformas för att vilseleda och undergräva demokratiska normer.

2.6 Desinformation används ofta för att misskreditera motsatta åsikter genom avsiktlig felaktig framställning och genom att sprida falska konspirationsteorier.

2.7 Det mest uppenbara sättet att snedvrida och undergräva den demokratiska debatten är när desinformation får människor att tro på saker som inte stämmer.

2.8 Desinformation och felaktig information är inga nya företeelser. Sociala medier har inneburit en revolution för dess spridning.

2.9 Desinformation används för att undergräva demokratiska samhällens, regeringars och offentliga personers integritet och kompetens.

Politiska effekter

2.10 Desinformation är ett av de viktigaste verktygen för dem som försvarar autokratiska regimer i dagens politiska kamp mot dem som försvarar demokrati och frihet. Så kallad motinformation har alltid använts i krig för att skapa meningsskiljaktigheter, försvaga motståndaren eller skapa tvivel bland motståndarsidans anhängare.

2.11 Den massiva desinformationsprocess som demokratiska regimer för närvarande utsätts för, där den mest avancerade kommunikationstekniken används, är en del av samma logik och har samma mål – att vinna kampen mellan demokratins och autokratins försvarare.

2.12 Desinformationsprocessen mot demokratin genomförs av högerextrema krafter och anhängare av andra former av extremism. Demokratin hotas för närvarande av dem som inte respekterar liberala demokratier, internationella förbindelser som styrs av Förenta nationernas stadga, de mänskliga rättigheterna, den europeiska integrationen, välfärdsstaten och Internationella arbetsorganisationens konventioner. Dessa aktörer har på detta sätt, ibland med stöd av autokratiska stater, blandat sig i demokratiska valprocesser, vilket fått negativa konsekvenser.

2.13 Kampen mot desinformation är därför en av de viktigaste frontlinjerna i den kamp som för närvarande förs på många områden mellan dem som försvarar frihet och demokrati och dem som stöder autokratiska politiska krafter. Det krävs i detta sammanhang beslutsamma åtgärder och betydande resurser för att demokratin ska kunna vinna denna oerhört viktiga kamp.

Kampen mot desinformation

2.14 För att kunna bekämpa detta desinformationshot måste demokratiska stater arbeta intensivt för att stödja strategier för mediekompetens som ger medborgarna, framför allt ungdomar och äldre, de verktyg som krävs för att kunna skilja mellan information som framställs med metoder som bygger på empirisk skepsis och konspirationsteorier som undergräver allmänhetens förtroende.

2.15 Demokratier runt om i världen utsätts för enorma mängder desinformation och utländsk inblandning, som kan destabilisera de demokratiska institutionerna och leda till ökad splittring i samhället, vilket undergräver medborgarnas förtroende för de demokratiska institutionerna.

2.16 Illasinnade aktörer skapar falska identiteter på sociala medier för att rikta in sig på vissa grupper (till exempel grupper av visst etniskt ursprung eller med viss sexuell läggning) för att så splittring och skapa konflikter i samhället.

2.17 Troll använder sig ofta av verbala angrepp och hatpropaganda och tar till rasistiskt eller kvinnofientligt språk för att med avsikt orsaka oro och polarisering i den demokratiska processen.

2.18 I en Eurobarometerundersökning från 2018 uppgav 83 % av de tillfrågade personerna att falska nyheter utgör en fara för demokratin och att de var särskilt oroade över avsiktlig desinformation som syftar till att påverka de politiska valen och invandringspolitiken.

2.19 Desinformation om alla minoriteter är ett allvarligt problem i många medlemsstater.

2.20 Desinformation riktar sig ofta till människor och grupper för att stärka deras ideologiska övertygelser. Den utbredda spårningen av enskilda personers sökhistorik på internet gör det möjligt för dem som ägnar sig åt desinformation att identifiera människors preferenser och övertygelser.

2.21 Regeringar kan också ligga bakom desinformationskampanjer. Den ryska regeringen har fört en desinformationskampanj i sitt krig mot Ukraina. Konspirationsteorierna om covid-19-pandemin och manipuleringen av information under folkomröstningen om brexit har alla visat på konsekvenserna av desinformation och falska redogörelser som lett till att förtroendet för demokratiska institutioner urholkats på bred front.

2.22 I USA ledde den desinformation som Donald Trump spred efter valet 2020, när han hävdade att han hade blivit bestulen på valsegern, till allvarliga störningar i det politiska systemet.

2.23 Inte ens de sociala plattformarna eller de olika tillsynsorganen lyckas komma till rätta med desinformation och felaktig information på nätet. EESK föreslår att kommissionen undersöker olika möjligheter för att ta itu med detta problem, inbegripet lagstiftningsåtgärder.

3 **Allmänna kommentarer**

3.1 Demokratin i EU står inför stora utmaningar, från växande extremism och valinblandning till hybridhot.

3.2 Det europeiska observatoriet för digitala medier (Edmo), som bör förstärkas, fungerar som en samlingspunkt för faktagranskare, akademiker och andra berörda parter och är en oberoende instans i förhållande till offentliga myndigheter såsom kommissionen. Edmo har som målsättning att förbättra arbetet med att upptäcka desinformation på nätet och ge medborgarna möjlighet att reagera på desinformation på nätet.

3.3 År 2020 lanserade EU sin handlingsplan för demokrati och 2023 följdes den upp med ett paket för försvar av demokratin.

3.4 Det främsta syftet med dessa förslag är att bygga upp medlemsstaternas kapacitet att hantera risker i samband med val, desinformation och cyberrelaterade hot.

3.5 Förordningen om digitala tjänster tillämpas för mycket stora sociala plattformar sedan augusti 2023 och gäller för alla plattformar från och med februari 2024. Förordningen om digitala tjänster skyddar konsumenterna och deras grundläggande rättigheter på nätet med hjälp av tydliga och proportionerliga regler och syftar till att minska systemrisker såsom datamanipulering och desinformation.

3.6 Den europeiska mediefrihetsakten är också ett positivt försök från kommissionens sida att reglera mediepluralism och informationsfrihet i en tid då krisen för medias affärsmodell hotar journalistiken och dess metod för faktakontroll. Att värna journalisters redaktionella frihet, trygga deras rätt till tillgång till informationskällor, skydda deras integritet och garantera deras säkerhet är väsentliga aspekter av försvaret av informationsfriheten som EU alltid måste säkerställa.

3.7 Det bör fastställas att fri och oberoende journalistik är en europeisk kollektiv nyttighet, med tanke på dess betydelse som drivkraft för en fri offentlig debatt och välgrundade val för individen.

3.8 EESK anser att alla dessa förslag är steg i rätt riktning när det gäller att bekämpa desinformation. Det är dock tveksamt om förslagen går tillräckligt långt för att lösa problemet.

4 **Särskilda kommentarer**

4.1 *Public service-media*

4.1.1 EU saknar fortfarande en gemensam ”folkopinion” som sätter ramarna för en gemensam debatt om politik som påverkar alla medlemsstater. Utan en sådan folkopinion är det europeiska integrationsprojektet sårbart och kan lätt skadas av nationalistiska särintressen. Att få till stånd en stark, gemensam och öppen offentlig debatt, i vilken stereotyper undviks, bör vara ett av våra mål för framtiden. Att överväga om vi bör stödja alleuropeiska, flerspråkiga informationskanaler skulle kunna vara ett första steg i denna riktning.

4.1.2 Public service-media är av stor betydelse och måste finansieras med offentliga medel samt vara oberoende av den regering som för närvarande sitter vid makten. Detta kan vara problematiskt i länder med auktoritära regimer. Det krävs också oberoende medier för att säkerställa balans i den offentliga debatten och när politiska frågor diskuteras. Traditionella medier har också en roll att spela.

4.2 *Medborgarnas och det civila samhällets deltagande i kampen mot desinformation*

4.2.1 Felaktig information och desinformation riktar sig särskilt till människor som inte känner sig som en del av samhället. Vi måste bygga ett rättvisare och mer balanserat samhälle där människor känner att de är en del av en verklig gemenskap samtidigt som de sociala och ekonomiska klyftorna minskar i vårt samhälle.

4.2.2 Kommittén håller med kommissionen om att en övergripande lösning för att motverka desinformation förutsätter att organisationer i det civila samhället, däribland EESK, deltar aktivt i detta arbete.

4.2.3 På grund av de extremt negativa/förödande konsekvenserna av felaktig information för det europeiska civila samhället kommer EESK fortlöpande att engagera sig i det arbete som syftar till att motverka denna påverkan. Kommittén kommer att uppmana alla ekonomiska och sociala råd i medlemsstaterna att också engagera sig aktivt i denna insats för demokrati och mot desinformation i det egna landet.

4.3 *Plattformar och algoritmer*

4.3.1 Sociala medieplattformar vidtar inte tillräckliga åtgärder för att ta bort desinformation. Ett antal regleringsområden måste övervägas.

4.3.2 Sociala medieföretag måste åläggas att publicera korrekt information om sponsorer av reklam. Riktad reklam bör också regleras ytterligare.

4.3.3 Sociala medier och plattformar bör inhämta uttryckligt samtycke från sina användare när det gäller datainsamling. Den insamling av personuppgifter som sker via sociala medier och digitala plattformar utan uttryckligt samtycke från användarna bör ses som ett rättsligt problem av myndigheterna. De digitala företagen bör offentliggöra en förteckning över alla användardata som samlas in via sociala medier/plattformar.

4.3.4 Medborgarna måste också ges möjlighet att godkänna eller inte godkänna algoritmfunktioner. För att hitta en balans mellan företagens immateriella rättigheter och medborgarnas grundläggande rättigheter bör alla plattformar tillåta olika algoritmalternativ för sina användare. Aktörer som värnar samhällsintresset bör tillåtas föreslå alternativa algoritmer för dessa plattformar, vilket skulle kunna innebära en annan modell för organisationen av informationsflöden och datainsamling.

4.3.5 Det bör vara ett rättsligt krav att kunna identifiera bottar med utländskt ursprung och bottar som utger sig för att vara människor. Det är mycket viktigt att ta bort icke-autentiska konton och konton som öppnats av falska identiteter.

4.3.6 Anonyma online-konton bör inte vara tillåtna, med undantag för de fall då dessa innebär att de grundläggande rättigheterna garanteras, till exempel när det handlar om respekten för privatlivet och skyddet av personuppgifter i enlighet med den tolkning av EU-lagstiftningen som gjorts av EU-domstolen.

4.3.7 Användare av digitala plattformar bör endast ha rätt att använda anonyma profiler i de fall som föreskrivs i gällande lagstiftning, till exempel visselblåsardirektivet.

4.3.8 Ett inloggningssystem online för att få tillgång till delar av eller hela internet bör övervägas som en åtgärd för ökad insyn. Endast personer som identifierat sig bör ha tillgång till konton på sociala medier.

4.3.9 Alla plattformar bör tillämpa säkra och transparenta inloggningsregler, så att en person/organisation/institution endast kan ha en profil.

4.4 *Hybridhot*

4.4.1 Hybridhoten blir alltmer sofistikerade och svårare att upptäcka, eftersom olika slags verktyg och organisatoriska tillvägagångssätt används.

4.4.2 Enligt EU:s gemensamma enhet för hybridhot (som inrättades 2016 inom EU:s utrikestjänst) utgör hybridhot från Ryssland det största hotet, eftersom de är systematiska, backas upp av betydande resurser och sprids i mycket större skala jämfört med hot från andra länder.

4.4.3 I den strategiska kompass som EU antog i mars 2022 fastställs en handlingsplan för att stärka EU:s säkerhets- och försvarspolitik senast 2030. En av de föreslagna åtgärderna är att ta fram en verktygslåda för att motverka hot i form av utländsk informationsmanipulering och inblandning.

4.5 *Hur effektiv är kampen mot desinformation?*

4.5.1 Kampen mot desinformation är avgörande för demokratin, rättsstatsprincipen och rätten att rösta i politiska val.

4.5.2 Det finns dock skillnader mellan de offentliga och privata intressen som står på spel. Båda är viktiga i denna kamp men de privata intressena får inte gå före allmänintresset.

4.5.3 Företag som tillhandahåller onlinetjänster och sociala medier har redan tillgång till alla de tekniska hjälpmedel som krävs för att bekämpa desinformation.

4.5.4 EESK föreslår att kommissionen och medlemsstaterna fastställer en sammanhängande strategi som skyddar yttrandefriheten och rättsstatsprincipen. Detta kräver tillräckliga resurser och effektiva metoder för att kunna angripa problemets olika dimensioner.

4.5.5 Desinformation och hybridhot och cybersäkerhet kräver särskilda protokoll, skyddsåtgärder och medel. För att uppnå effektiva resultat på dessa områden krävs dock en tydlig strategi i EU.

4.5.6 I Finland utgör verktygen för att främja kritiskt tänkande en integrerad del av utbildningssystemet, från förskola till universitet. Detta förbereder unga människor på att inta en kritisk hållning till desinformation från alla slags källor. Ett sådant system bör tillämpas i hela EU.

Bryssel den 24 april 2024.

Oliver RÖPKE
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs ordförande